

DUGI MARŠ

MALE PRIVREDE

pise • **BATKO BOŠKOVIC**

animio • IVO PUKANIĆ

ZAGREBAČKE OPĆINE SAMOBOR I VELIKA GORICA

IMAJU NAJVIŠE PRIJAVLJENIH POGONA MALE

PRIVREDE UKUPNI GODIŠNJI PROMET NEKIH

NAJUSPJEŠNIJIH MJERI SE DESECIMA MILIJARDI

DINARA. TKO SU USPJEŠNIJI MALOPRIVREDNICI TIH

ZAGREBAČKIH OPĆINA I JESU LI ISTINITE PRIČE O

NIJHOVOM BASNOSLOVNOM BOGATSTVU STEČENO

MAKINACUAMA?

na veću
ciarske industrije.
Za svojih dvjestu (starih) milijuna
lani je vlasnica malog veličnog ori-
laćkog butika radila u nacelu po cije-
lik dan, s pauzama preko podneva z
lika, u obiteljskog ručka. Tri pro-
kuhanje obiteljskog ručka. Tri pro-
tekle godine nije koristila godišnji
mjesec jer ne bi podnijela kredita,
mjesecne troškove [otplatu kredita,
mjesec dvjema radnicima i naučnici,
placé dvjema troškove i redovite
materijalne troškove i poreze] bez
društvene doprinosa (i poreze) bez
likavih prihoda za eventualnog li-
kavih. Ne upućuje li to na nužnost
tova boutique proširi svoju djelat-
nost, da zaposli više radnika, proiz-
vodi i prodaje više robe i poveća
prihod barem do razine koja bi nje-
govu vlasnici omogućavala jedan
mjesec odmora?

Odgovor se ujedno upućuje i teoretičarima eksploatacije radnika kod privatnih poslodavaca u Jugoslaviji: društveni doprinosi za zaposlene radnike veći su od zarade koju bi oni eventualno mogli donijeti privatnom krojaču, tako da ih, na-prosto, uopće nije moguće angažirati. Vlasnici salona više se isplati da u dućanu radi sama cijeli dan i da koristi usluge jedne radnice nego da povećava opseg poslovanja. Pritom bi potpuno pogrešno bilo zaključiti da je društvo, šaljući uplatnice za socijalne, porezne i ostale doprinose pravilno procijenilo visinu «viška vrijednosti» rada radnika u krojačkom dućanu, pa se taj «višak» i pravедno oduzima.

Riječ je ipak samo o tome da socijalna nadgradnja stoji i privatnu privredu znatno više na što ona na tržištu može zaraditi. Ali, dok je taj trošak društvene privrede moguće financirati iz štamparija novca, odnosno inflacijom, u obrtničkom poduzeću on se na savim trivijalnim način pojavljuje kao knjigovodstveni i stvarni gotovinski gubitak koji državna administracija neće pokriti. Time su jednoznačno ponovo određeni i okviri za poslovanje.

Zašto Rožica Kovačić ipak radi u vlastitom dućanu? Ona, kaže, tako posao jednostavno voli. Možda se u djetinjstvu nije nasitila igre lutkama, možda za to nije imala ni priliku, pa sad kreira košuljice za djecu, male majice, hlače s našim njim trakicama... Tko će znati.

TREĆA • PRIČA:

Prolazeći automobilom Kerestin-
cem, mjestom ratne tragedije za-
grebačkih komunista, tragalac će
sigurno zapaziti da ondje natrule
nekadašnje seoske drvene kucere
dramatičnom brzinom zamjenjuju
red ambicioznih periferijskih birt-
ja, pa red višekratnih sasvim grad-
skih obiteljskih kuća okupljenih
oko male seoske crkvice. Ulazeći
dublje u (klasično opisivane) pito-
me doline Samoborskog gorja, ot-
kriva se i jedan od izvora tog lokal-
nog bogatstva: privatna tvornica za
preradu metala i plastičnih masa
inženjera Ivana Ivšca.

U tom se selu Ivan Ivšac rodio prije pedesetak godina u jednoj od najsiromašnijih obitelji, a otada teče jedna od najimpresivnijih socijalističkih *self-made-man*-story. Dovoljno je za početak natknuti da je riječ o čovjeku koji će ove godine postići oko 30 starih milijardi dinara prometa, od čega desetak milijardi osobnog dohotka (prije plaća na doprinosu).

Tokarski zanat stekao je u tvornici *Jedinstvo*, a nakon završetka srednje tehničke škole otisao je u rad u Svicarsku. Već nakon jedne godine shvatio je da ovdje za njega nema mjesta, pa se vratio u zemlju i zaposlio kao komercijalist. Stoga njegov se radni dan sastojao od osam sati tokarenja i osam sati pohađanja predavanja na visokoj strojskoj školi. Pri čemu je još dobira tehnička znanja s komercijalnim iskustvom povezao u izvršnu poznavanje proizvodnih potreba mnogih jugoslavenskih poduzeća. Tada je od "Prvomajske" na kredit kupio svoj prvi tokarski stroj. Isplatio ga je za godinu dana i dovoljno uštedio za novi. Zajedno ih je postavio u seljačku obiteljsku kućicu u liku četiri na četiri metra, otvorenu kućnu radinost, napustio društveni sektor, pa sagradio svoju prvu, drugu, treću privatnu radionicu.

Nikad nije trošio ni sebe ni novac ni na što drugo osim na svoje strojeve, pa danas, kad mu je glava od nenasipavanosti poput komputeri-ziranog ekspertnog sistema za pri-vatno investiranje, rado bi svoj go-lemi „mercedes“ i svoje brige tra- pio za nešto više vremena provede- nog sa svojom djecom. Rado bi svo- ja tri milijuna prijedehih kilometra- ra mijenjao za slobodno vrijeme onih koje vida po gradu kako sun- čanim prijedodnevima bez brige boćaju, dok se on, kao obrtnik, osje- ća građaninom drugog reda.

Radnik inženjera Ivana dobiva plaću barem za deset milijuna (starih) dinara veću od radnika u obližnjem kerestineckom TOP-u i, makar poduzeća za koja godišnje proizvodi milijun i dvjesto tisuća komada plastičnih zatvarača za tube (paste za zube i slično) ponekad i nisu likvidna, još se nije dogodilo da njegov radnik ili poslodavac ne dobije plaću na vrijeme ili da ne plaćeni porez izazove neke neprijeteljske s općinom.

Ista općina, u ovom slučaju samoborska, niti mu što odmaže, niti mu što pomaže. Četiri puta već je, po dužnosti, uglavnom pri kupovini novog automobila, pokretala i obustavljala postupak ispitivanja imovine Ivana Ivasa, koji bi vrlo lako mogao svoju proizvodnju organizirati i tako da uopće ne plaća nikakav porez – bilo bi dovoljno da krajem ljeta zaustavi svoje strojeve za brizganje plastičnih zatvarača, pa da i ne dođe pod udar poreza na ukupni prihod građana (famosni UPG). Ali inženjer Ivan Ivas to ipak ne radi jer osjeća poslovnu obavezu prema društvu imovnicima koje opskrbljuje. S njima posluje već 15 godina i ima tekuce ugovore potpisane na sljedećih pet

godina. Kad oni povećavaju svoju proizvodnju, investirati mora i inženjer Ivšac.

ženjer Ivsa.

S njime su udruženi i njegova žena, te njegov brat i bratova žena. U igri je i nama nepoznati investitor, čovjek koji je jednoga jesenskog dana nazvao Ivan Ivšca i telefonom mu ispričao kako je upravo na Zagrebackom veleasajmu za podosta milijardi kupio dva zapadnonjemačka stroja za brizganje plastike. Bez ikakva pisanog ugovora, bez pregovaranja o kamatama i suvišne diskusije o kreditima, investitor je rekao inženjeru Ivšcu: "Tjeraj ih u svoju radionicu!" "Možda bi najbolja alternativa [sadašnjem sistemu društvenog vlasništva u Jugoslaviji] bio sistem mješovitog vlasništva", citira u svom posljednjem broju časopis "Ekonomska politika" ekonomista dr. Slavena Leticu. Priča o milijarderu Ivanu Ivšcu pokazuje kao dva oblika te hipotetične mješavine – obiteljsko dioničarsko društvo i osobna privatna industrija – već imaju prilično ojačale zaletke. Četvrta priča još će pojačati taj dojam.

Č E T V R T A
P R I Č A
U D R U Ž E N
O B R T N I C

Josip Sever bio je 1970. kao radnik "Gredelja", jugoslavenski model dinski šampion u tokarenju. S njime, kao i sa već spomenutim Josipom Bobešićem i brodograditeljem Kosanovićem, kome ćemo se tek posvetiti, uspostavljena su sva tri modela začetka privatnih poduzeća u Jugoslaviji: model gashtarbajra, model obrtničkog majstora i model čovjeka s nadljudskom energijom.

Posao u »Gredelju« vjerojatno nije odvijao po ukusu mladog prvaka, na drebanku, pa je on, točno prije deset godina, zajedno s bratom